

Identifikácia majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti

doc. Ing. Jozef STIERANKA PhD., Katedra kriminálnej polície
Akadémie PZ v Bratislave

Páchatelia trestnej činnosti, najmä organizovaným, majú snahu získať výnosy z páchanej trestnej činnosti. Zisk je hnacím motorom organizovanej kriminality a zároveň aj jej hlavným cieľom. Do popredia sa dostáva honba za ziskom, a to za akúkoľvek cenu, so snahou ho maximalizovať bez ohľadu na použité prostriedky. Pri vytváraní zisku z trestnej činnosti organizovanými skupinami oproti tradičným formám trestnej činnosti je možné pozorovať charakteristické znaky, a to najmä:

- obrovský rozsah zisku, ktorý je neporovnateľný s klasickými trestnými činmi,
- nevyhnutnosť a potreba transformovať zisk z organizovanej trestnej činnosti (obchod s drogami, zbraňami, prostitúcie). Transformovať tento zisk do legálneho finančného systému a investovať ho do výnosných hospodárskych oblastí, alebo ho inak kapitalizovať. Cieľom nie je zisk z trestnej činnosti okamžite spotrebovať, ale naopak, formou „preprania“ zabezpečiť jeho rast,

*finančné operácie, ktorými sú zisky z trestnej činnosti „špinavé peniaze“ uvádzané do legálneho finančného systému, sú vo väčšine prípadov málo nápadné a takmer sa neodlišujú od bežných bankových operácií. Hlavnými aktérmi týchto transakcií nie sú „typickí zločinci“, ale mnohokrát „vysoko inteligentní“ (slušní) občania, ktorí nosia „biele gogolieriky“.1

Opatrenia prijímané zo strany policajných zložiek, či už orgánov činných v trestnom konaní alebo operatívnych súčastí

Policajného zboru tak, ako je to možné pozorovať v reálnej praxi, sa často sústreďujú len na odhalenie samotnej trestnej činnosti a osoby páchatela, resp. jej objasnenie a vyšetrovanie. Úsilie by malo byť však orientované aj na vykonávanie opatrení na zaistenie majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti, či už v štádiu prípravného konania alebo aj pri odhaľovaní trestnej činnosti. Všeobecne je známe, že úspešne sa dá bojovať proti organizovanej kriminalite len vtedy, ak dokážeme páchatelom trestnej činnosti, a to platí najmä na organizované skupiny, siahnuť na ich zisk (majetok) vytvorený trestnou činnosťou. Mnohokrát páchatelia príjmy z trestnej činnosti využívajú na korupciu a zaistovanie svojej beztrestnosti. Tým, že im neumožníme využívať príjmy z trestnej činnosti, budeme zároveň eliminovať aj ich možné korupčné aktivity, ako i ďalšie investovanie do kriminálnych činností. Preto je veľmi dôležité využívať všetky právne inštituty, a to nielen dané trestným poriadkom, ale aj inými zákonnými normami na zaistenie alebo aspoň dočasné zabránenie využívania príjmov z trestnej činnosti.

1. MAJETOK RESP. PRÍJMY (VÝNOSY) Z TRESTNEJ ČINNOSTI

Pre kvalifikované riešenie celého tohto problému je potrebné správne definovať pojem majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, resp. „príjem (výnos) z trestnej činnosti“. V praxi sa používajú uvedené termíny rôzne, i keď z hľadiska účtovníctva je obsah pojmov výnos a príjem rozdielny. Výnos je charakterizovaný ako príjem budúcich období a príjem je chápaný ako okamžitý hotovostný príjem. V Českej republike sa v právnom poriadku používa pojem výnos z trestnej činnosti, v slovenskom zákonodarstve sa udomácnil pojem príjem z trestnej činnosti. Z tohto pohľadu je výstižnejšie používať práve termín výnos z trestnej činnosti, nakoľko trestnou činnosťou môžu byť nadobudnuté aj určité

¹ Stieranka, J.: Pranie špinavých peňazí. Bratislava: EPOS, 2001, ISBN 80-8057-410-3.

majetkové práva, ktoré sa zrealizujú v budúcnosti. Trestnou činnosťou môže byť teda vytvorený výnos a príjmom sa stane až v okamžiku jeho realizácie. Z hľadiska trestnoprávneho je rozhodujúce považovať už samotné nadobudnutie majetkových práv za výnos (v slovenskom právnom poriadku pomenované ako príjem) z trestnej činnosti. Z hľadiska jednoznačnosti a rigoróznosti by bolo potrebné zamyslieť sa pri tvorbe nového zákona aj nad týmito skutočnosťami. Na základe vyššie uvedeného termíny použité v tomto príspevku je potrebné brať ako rovnocenné.

Majetok nadobudnutý trestnou činnosťou, resp. príjem (výnos) z trestnej činnosti sa v zahraničí často označuje aj ako „špinavé peniaze“. Tak ako je to aj u iných termínov, ktoré sú pomerne frekventovane používané, ostáva predmetom rôznych polemík predovšetkým obsah týchto pojmov. Napríklad bývalý český minister spravodlivosti J. Novák sa vyjadril, že za špinavé peniaze nie je možné považovať prostriedky získané daňovými podvodmi². Kritérium na odlíšenie špinavých peňazí, výnosov z trestnej činnosti, resp. príjmov z trestnej činnosti od ostatných výnosov je všeobecne jasné, a to zdroj a spôsob ich nadobudnutia. To znamená, že za špinavé peniaze je možné vo všeobecnosti považovať také výnosy, ktoré boli získané nezákonnou cestou, teda aj výnosy z kriminálnych činností (z krádeží, lúpeží, pašovania, prostitúcie, obchodu s drogami, rôznych podvodov, t.j. aj podvodov daňových). Na druhej strane, tak ako to zdôvodňuje J. Nesnídál v článku „Právo proti špinavým peniazom“, nie je správna všeobecná predstava o tom, že špinavé peniaze sú tie, ktoré nie sú zdanené. Takýto pohľad je veľmi široký a zo skúseností je známe, že „prepierači“ sa schovávajú za tzv. daňovú clonu, čo znamená, že výnosy z trestnej činnosti vykazujú ako tržby a rovnako ich aj odvádzajú do bánk. V mnohých prípadoch ide o prepychové reštaurácie, v ktorých je malá návštevnosť, a teda aj malé

² Nesnídál, J.: Právo proti špinavým peniazom. In.: Ekonom, roč. 1994, č.7, s. 56-57.

tržby.

Z vyššie uvedeného je vidieť, že existuje skupina autorov, ktorá pojem špinavé peniaze chápe v užšom slova zmysle a charakterizuje ich len ako **peniaze pochádzajúce z trestnej činnosti**. Iná skupina odborníkov chápe tento pojem v širšom slova zmysle ako všetky **výnosy a výhody získané z trestnej činnosti**. Existujú však i právnici, ktorí chápu špinavé peniaze v najširšom ponímaní ako **majetok a výhody získané z nelegálnej, resp. ilegálnej činnosti** a zaraďujú medzi ne aj príjmy získané daňovými deliktami aj keď nenapĺňajú všetky znaky skutkovej podstaty niektorého z trestných činov.

Rozdielnosť teda nie je len v používaní samotného termínu výnosy z trestnej činnosti, príjmy z trestnej činnosti, resp. špinavé peniaze, ale v obsahu týchto pojmov. Rozdielnosť obsahu je možné dokumentovať aj nasledovnými príkladmi:

1. Za špinavé peniaze podľa americkej právnej úpravy nemožno považovať len samotné peniaze, ale aj:

- hnutelný a nehnuteľný majetok,
- práva získané trestnou činnosťou alebo
- majetok, ktorý vzišiel z takéhoto majetku (úroky, zisky, dividendy), majetok, ktorý slúžil, alebo bol použitý k spáchaniu, alebo uľahčeniu trestnej činnosti (dopravné prostriedky, peniaze, vecné dary slúžiace ku korupcii a pod.).

2. Za špinavé peniaze podľa Smernice Európskeho parlamentu a rady možno považovať³:

- majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, alebo z nejakej účasti na takejto činnosti
- vlastníctvo pochádzajúce z trestnej činnosti, alebo z inej účasti na takejto činnosti

³ Smernica Európskeho parlamentu a rady 2005/60/ES o predchádzaní využívania finančného systému na

3. Výnosom z trestnej činnosti je podľa českej legislatívy⁴ akákoľvek ekonomická výhoda z jednaní, ktoré vykazuje znaky trestného činu. Za ekonomickú výhodu podľa tohto zákona sa nepovažuje dôsledok nesplnenia daňovej, poplatkovej a inej obdobnej povinnosti vyplývajúcej zo zvláštného zákona.

Do roku 2001 sa v slovenskom zákone⁵ definoval príjem z trestnej činnosti ako vec, ktorá bola získaná :

- trestným činom, alebo
- za vec uvedenú v predchádzajúcom bode, alebo
- ako odmena za spáchanie trestného činu;

5. Od roku 2001 sa v súlade s novoprijatým zákonom⁶ označujú príjmy z trestnej činnosti ako príjem, alebo iný majetok, ktorý pochádza, alebo pri ktorom je dôvodné podozrenie, že pochádza z trestnej činnosti, alebo z účasti na trestnej činnosti spáchanej na území Slovenskej republiky, alebo mimo územia Slovenskej republiky.

Kriminologickým porovnaním pojmov príjem z trestnej činnosti, výnos z trestnej činnosti a špinavé peniaze použité v direktíve Európskeho parlamentu a rady č. 2005/60/ES, v slovenskom zákone č. 249/1994 Z. z., zákone č. 367/2000 Z. z. a v českom zákone č. 61/1996 Sb. je vidieť určitý rozdiel nielen v použití samotných pojmov, ale aj v ich obsahu. V direktíve Európskeho spoločenstva sa používa pojem majetok a jeho vlastníctvo, pričom za vlastníctvo sa považujú aktíva každého druhu, či už hmotné, alebo nehmotné, hnutelné, alebo nehnuteľné. V českej legislatíve sa používajú pojmy majetok, príjem a výnos, pričom výnosom sa rozumie akákoľvek ekonomická

pranie špinavých peňazí a financovania terorizmu prijatá 26. októbra 2005.

⁴ Zákon č. 61/1996 Sb.

⁵ Zákon č. 249/1994 Z.z. o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a o zmenách a doplnení niektorých ďalších zákonov

⁶ Zákon č. 367/2000 Z.z. o ochrane pre legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

výhoda z jednanja, ktoré vykazuje znaky trestného činu. V slovenskom zákone sa do konca roku 2000 používal pojem príjem a vec, pričom príjmom z trestnej činnosti bola charakterizovaná vec, ktorá bola získaná z trestnej činnosti, alebo za vec získanú z trestnej činnosti, alebo odmena za spáchanie trestného činu. Od roku 2001 sa pod pojmom príjem z trestnej činnosti chápe príjem alebo iný majetok, ktorý pochádza, alebo pri ktorom je dôvodné podozrenie, že pochádza z trestnej činnosti alebo účasti na trestnej činnosti spáchanej na území Slovenskej republiky alebo mimo územia Slovenskej republiky. Pričom použitie príjmov z trestnej činnosti je chápané ako nadobudnutie vlastníckeho práva, držba alebo užívanie nehnuteľností, hnutelných vecí, cenných papierov, peňazí a iných hodnôt ocenených v peniazoch.

2. IDENTIFIKÁCIA MAJETKU, PRÍJMOV (VÝNOSOV) Z TRESTNEJ ČINNOSTI A MOŽNOSTI JEHO ODŇATIA ALEBO ZAISTENIA

Identifikovať majetok, resp. príjmy (výnosy) z trestnej činnosti je mnoho krát veľmi zložité a problematické, nakoľko hlavne pri organizovanej kriminalite páchatelia trestnej činnosti zatajujú pôvod majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti a snažia sa o jeho „očistenie“ prostredníctvom legálneho finančného systému a následne použitie takéhoto majetku spôsobom, ako keby bol jeho pôvod legitímny. Ide teda o premenu príjmov, resp. výnosov z trestnej činnosti na legálne majetkové hodnoty, ktoré pôsobia dojemom, že boli získané zákonným spôsobom. V každom prípade ide o úsilie zlegalizovať majetok, ktorý je získaný trestnou činnosťou.

Identifikovať majetok resp. príjmy (výnosy) z trestnej činnosti je možné vykonávať v rôznych etapách, fázach poznávania kriminality, resp. činnostiach, ktorými poznávame kriminalitu. Profesor Nesnídal uvádza, že poznávať kriminalitu je možné rôznymi činnosťami, ktoré všeobecne označuje ako

kriminalisticko-bezpečnostné činnosti. Tieto ďalej klasifikuje ako:

- objasňovanie (viaže sa k registrovanej kriminalite)
- odhaľovanie (viaže sa k latentnej trestnej činnosti)
- pátranie (viaže sa k osobám a veciam hľadaným
- v súvislosti s trestnou činnosťou)⁷

Objasňovanie trestnej činnosti predstavuje také činnosti polície a orgánov činných v trestnom konaní, ktorými sa zisťujú všetky skutočnosti súvisiace so spáchaním trestného činu (k osobe páchatela, účastníkov trestného činu, okolnostiam spáchania trestného činu a aj príjmov z trestnej činnosti) v prípade, že už bolo zahájené trestné konanie.⁸

Konanie, ktoré je vykonávané k zisteniu samotnej existencie skutku, ktorý je možné kvalifikovať ako trestný čin a ktorý nebol oznámený orgánom polície a nie je ani inak evidovaný, je v policajných činnostiach označované ako **odhaľovanie trestnej činnosti**.⁹ Odhaľovanie má povahu poznávacej činnosti (poznávacieho procesu), kde zo štádia neznalosti sa postupuje ku konkrétnemu poznaniu. Pri odhaľovaní trestnej činnosti je veľmi dôležité zachytiť zmeny, ktoré trestný čin zanechal, resp. vyvolal vo svojom okolí, to znamená zachytiť signály, resp. indikátory trestnej činnosti. Takýmto signálom môže byť aj majetok, resp. príjem (výnos) z trestnej činnosti, poprípade nakladanie s ním. Následne tieto indikátory trestnej činnosti môžeme ďalej doplňovať o nové poznatky so zameraním na všetky stránky skutkovej podstaty trestného činu, ktoré potvrdia, alebo vyvrátia prvotné signály o spáchaní, resp. páchaní trestnej činnosti.

Existujú aj iné názory na definovanie pojmu odhaľovanie trestnej činnosti. Sú odborníci z oblasti teórie (I. Šimovček, M. Lisoň), ktorí chápu odhaľovanie v širšom význame, a to buď

⁷ Nesnídal, J.: Neodvratnosť trestného postihu a operatívne pátraciu činnosť. Praha: Kriminalistický ústav VB.

⁸ Nesnídal, J.: Neodvratnosť trestného postihu a operatívne pátraciu činnosť. Praha: Kriminalistický ústav VB.

ako:

- poznávaciu činnosť, ktorá môže byť vykonávaná v rámci trestného konania, teda prebieha paralelne s procesom vyšetrovania,
- poznávaciu činnosť realizovanú mimo trestné konanie a nezávisle na ňom.

Podľa týchto autorov odhaľovanie realizované integrované do trestného konania sa uskutočňuje vtedy, ak polícia už predtým získala podnet o trestnej činnosti¹⁰, ktorého obsah má charakter oficiálnosti a konkrétnosti, pričom na základe neho môže vyšetrovateľ začať trestné konanie. De facto príslušníci Policajného zboru odhaľovanie realizujú už na základe poznania, ktorým disponuje právnická a fyzická osoba mimo rezortu Policajného zboru. Základnými formami týchto podnetov, na základe ktorých je realizované odhaľovanie, je oficiálne oznámenie o trestnom čine.

Tento postup odhaľovania integrovaný do trestného konania sa používaním konkrétnych metód príliš neodlišuje od iných policajných trestno-procesných postupov. V jeho procese sa okrem iného používajú a využívajú bežné operatívne a procesné dôkazné postupy, avšak dominantne v nich je zastúpený odborný napr. kriminalisticko-technický, ekonomicko-analytický a iný aspekt. V tomto prípade polícia do procesu odhaľovania v rámci súčinnosti, respektíve spolupráce zapája odborníkov a znalcov (odborníkov na skúmanie kriminalistických stôp, účtovníctvo, finančníctvo, psychiatriu, psychológiu a pod.).

Základným znakom **odhaľovania realizovaného nezávisle na trestnom konaní** je skutočnosť, že odhaľovanie je zahájené v okamžiku, v ktorom ešte neprebiehajú žiadne iné šetrenia, na

⁹ Nesnidal, J.: Neodvratnosť trestného postihu a operatívne pátracie činnosti. Praha: Kriminalistický ústav VB.

¹⁰ Šimovček, I. a kol.: Kriminalistika. Akadémia PZ, Bratislava 1997: pod pojmom podnet kriminalistika rozumie komplex informácií, vyvolávajúcich odôvodnené podozrenie zo vzniku kriminalisticky relevantnej udalosti, ktoré je príjemca podnetu povinný prijať, analyzovať a kvalifikovaným spôsobom sa s ním

základe ktorých je možné charakterizovať dôvodné podozrenie z trestnej činnosti, pretože prejavy tejto činnosti sú latentné. Tento typ postupu je súčasťou najširšej stratégie

Realizácia tohto postupu je determinovaná zistením prvotného signálu (indikátora), ktorý nasvedčuje, že je pripravovaná, páchaná alebo už spáchaná trestná činnosť. Zistenie indikátora, ktorý môže predstavovať aj majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, určuje ďalší postup a ciele pri realizácii poznávania - odhaľovania. Odhaľovaním je možné potvrdiť, alebo vyvrátiť podozrenie zo spáchania trestného činu a ďalšie relevantné informácie, ktoré tvoria predmet tejto činnosti.

Akým spôsobom a za využitia akých metód a prostriedkov môžeme identifikovať majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, potom závisí od toho, či sa jedná o kriminalitu známu, zjavnú, registrovanú (floridnú), alebo sa jedná o kriminalitu skrytú, latentnú. V prípadoch registrovanej, známej kriminality orgány činné v trestnom konaní môžu využívať všetky možnosti dané trestným poriadkom a trestným zákonom, a to nielen na objasnenie (vyšetrenie) trestnej činnosti, ale aj na zistenie všetkých skutočností súvisiacich so spáchaným trestným činom, vrátane zistenia majetku, resp. príjmu, výnosu z trestnej činnosti. Zároveň môžu ihneď využiť príslušné ustanovenia trestného zákona a trestného poriadku na zaistenie majetku, dočasné zaistenie majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti alebo jeho odňatie. Z trestného poriadku¹² môžu orgány činné v trestnom konaní využiť niektoré ustanovenia prvej časti štvrtej hlavy, štvrtého dielu „Vydanie, odňatie a prevzatie vecí, uchovanie a vydanie počítačových údajov“, a to najmä:

- odňatie vecí (§ 91),

vysporiadať.

¹¹ Lisoň, M.: Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike. Bratislava: Akadémia PZ, 2001, ISBN 80-8054-170-1.

¹² Zákon č. 301/2005 Z.z. trestný poriadok

- zaistenie peňažných prostriedkov (§ 95)
- zaistenie zaknihovaných cenných papierov (§ 96)

Tiež môžu použiť ustanovenia štvrtej časti, prvej hlavy, tretieho dielu, a to najmä:

- výkon trestu prepadnutia majetku (§ 423 a § 424)
- zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku (§ 425 až 427)
- výkon trestu prepadnutia veci

V prípadoch trestnej činnosti medzinárodného charakteru môžu orgány činné v trestnom konaní použiť aj ustanovenia piatej časti, piatej hlavy štvrtého dielu najmä :

- odovzdanie veci (§ 550)
- zaistenie majetku (§551)

Trestný zákon¹³ umožňuje potrestať páchatela, ktorý trestnou činnosťou získal, alebo sa snažil získať majetkový prospech aj týmito trestami:

- peňažným trestom (§56 a §57)
- prepadnutím majetku (§58 a §59), (§53,§54) a
- prepadnutím veci (§60)

Pre identifikovanie majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti, či už v rámci objasňovania alebo odhaľovania, je veľmi dôležité získavať poznatky (informácie) o možnom majetku pochádzajúcom z trestnej činnosti, resp. príjmoch, výnosoch z trestnej činnosti. Získavať takéto informácie je možné:

- oznámeniami občanov
- oznámeniami firmami a inými súkromnými subjektmi
- oznámeniami štátnych orgánov

¹³ Zákon č. 300/2005 Z.z. trestný zákon.

¹⁴ Zákon NR SR č. 171/1993 Z.z. o policajnom zbore v znení neskorších predpisov, § 38 ods. 1.

Najvýznamnejší nástroj na zisťovanie majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti predstavuje **operatívno-pátracia činnosť**, ktorej právnym základom je zákon č. 171/1993 Z.z. o policajnom zbore a Nariadenie MV SR č. 51/2005 o operatívno-pátracej činnosti. Policajná prax jednoznačne potvrdzuje, že operatívno-pátracia činnosť je veľmi významným článkom v celom systéme poznávania kriminality. Teda aj na identifikovanie možného majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti. Operatívno-pátracia činnosť je systém spravidla utajených, spravodajských opatrení vykonávaných PZ na účely predchádzania, zamedzovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatelov, zabezpečovania ochrany určených osôb a strážených objektov, technicky chránených objektov, zabezpečovania a poskytovania ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi, ochrany štátnej hranice a vypátrania osôb a vecí.¹⁶⁾ Pri využívaní operatívno-pátracej činnosti ide o novú dimenziu na úseku poznávania kriminality. Operatívno-pátracia činnosť umožňuje odhaľovať a objasňovať nielen individuálne trestné činy, ale pozornosť je možné zamerať na jednotlivé podozrivé osoby, dokonca i na potenciálnych páchatelov trestných činov, u ktorých sú dlhodobo sledované predovšetkým kriminálne aspekty ich činnosti a pod.¹⁷ Pozornosť pri odhaľovaní sa sústreďí buď na páchanie samotnej trestnej činnosti alebo priamo na majetok resp. príjmy, výnosy z trestnej činnosti. Vo všeobecnosti platí, že poznávanie latentnej kriminality je založené na teórii odrazu¹⁸. V takomto ponímaní aj majetok pochádzajúci z trestnej činnosti de facto predstavuje odraz trestného činu. V prípade odhaľovania majetku, príjmov resp. výnosov z trestnej činnosti je potrebné zamerať pozornosť na

¹⁵ zákon č. 367/2000 Z.Z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti, § 7.

¹⁶⁾ Zákon č. 171/1993 Z.z. o PZ v znení neskorších predpisov, ustanovenie § 38a. ods. 1.

¹⁷ Lisoň, M.: Operatívna a spravodajská činnosť v systéme poznávania kriminality. In Kriminalistika, 2006, ročník XXXIX, č.2, s. 112-121.

¹⁸ Porada, V.: Teorie kriminalistických stop a identifikace, Praha: Academia, 1987, s. 17-24.

identifikovanie snáh o legalizovanie príjmov z trestnej činnosti. Práve legalizácia príjmov z trestnej činnosti je slabým miestom, v ktorom je možné odhaliť nielen majetok (príjmy, výnosy) z trestnej činnosti ale aj samotnú predikatívnu trestnú činnosť. Takýto postup môžeme zjednodušene nazvať ako cestu „od páchatela prania špinavých peňazí (legalizácie príjmov z trestnej činnosti) k páchatelovi zdrojovej kriminality“, t. z. k zisteniu predikatívneho trestného činu¹⁹. Profesor JUDr. Jan Musil z Policajnej akadémie ČR nazýva tento postup ako **finančné šetrenie nezávislé na trestnom konaní**. Takýto druh šetrenia predstavuje podstatnú novinku v kriminálnej stratégii. Základným znakom je skutočnosť, že šetrenie je začaté v okamžiku, keď ešte neprebíha žiadne iné šetrenie, alebo vyšetrovanie v súlade s Trestným poriadkom ohľadne zdrojovej kriminality, ktorá je ešte latentná. Tento typ šetrenia je teda súčasťou širšej stratégie tzv. preventívneho boja proti kriminalite, ktorý sa odohráva na tzv. predpolí zločinu a k odhaľovaniu latentnej kriminality využíva tzv. indikátory kriminality, ktoré v tomto prípade predstavuje majetok, resp. príjmy, výnosy z trestnej činnosti. V zahraničí sa označuje tento postup aj ako **finančné vyšetrovanie**. Finančným vyšetrovaním sa chápu vyšetrovacie a preverovacie úkony alebo činnosti zamerané na spätné preskúmanie pôvodu peňazí za účelom zistenia (odhalenia) súvislostí medzi kriminálnymi machináciami a výnosmi z trestnej činnosti so zreteľom na vymáhanie týchto výnosov alebo s cieľom prispieť k objasneniu závažnej trestnej činnosti, vrátane trestných činov

Vyšetrovanie a preverovanie majetku a jeho vypátranie definujú ako stanovenie občianskoprávných a trestnoprávných definícií vo vzťahu k majetku a majetkovým hodnotám a ich vypátranie. Hodnotia sa rôzne druhy majetku (nehnuteľnosti

¹⁹ Musil, J.: Finanční šetření – nástroj odhalování praní peněz. In Kriminalistika č.4/1999, str. 282-294.

²⁰ Definícia vypracovaná pracovnou skupinou EÚ – Design for Financial Investigation Steering Group

nehmotné majetkové produkty a duchovné majetkové hodnoty a vlastnícke práva. K tomu patrí stanovenie ekonomických majiteľov, prenos vlastníckych práv, použitie cudzích peňazí a využitie eventúálnych „plášťových spoločností“. Okrem toho musia byť konania využité na vypátranie majetkových

Získavanie informácii o možnom majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti, resp. príjmov a výnosoch pochádzajúcich z trestnej činnosti z **oznámení od občanov, firiem, spoločností** môže mať rôznu podobu, či už oficiálnu, anonymnú a pod. Oznámenie môže mať charakter trestného oznámenia, a to najmä z trestného činu legalizácie príjmov z trestnej činnosti podľa § 233 Trestného zákona. Postup pri prijímaní takého oznámenia je upravený v § 196 Trestného poriadku. Iný postup sa aplikuje pri oznámeniach fyzických a právnických osôb podľa zákona č. 355/2005 Z. z. o preukazovaní pôvodu majetku o podozreniach, že majetok osoby bol nadobudnutý z nelegálnych príjmov. Prijatie tohto zákona znamenal určitý prielom v právnom systéme Slovenskej republiky, pričom predstavuje významný právny nástroj na odhaľovanie majetku, resp. príjmov z trestnej činnosti a jeho následné odnímanie. Zákon bol prijatý 23. júna 2005 a nadobudol platnosť 1. septembra 2005. Prijatie zákona o preukazovaní pôvodu majetku bolo motivované snahou účinne zakročiť proti osobám, ktoré preukázateľne žijú nad svoje pomery a u ktorých je dôvodné podozrenie, že podstatná časť ich majetku pochádza z nepoctivých zdrojov vrátane trestnej činnosti. Uvedený zákon sa snaží zaplniť medzeru v právnom systéme SR, ktorý za použitia trestného zákona síce umožňuje uložiť trest prepadnutia majetku, resp. trest prepadnutia vecí, avšak tieto je možné uložiť až po uznaní osoby vinnou zo spáchania trestného činu, čo je časovo náročné a tiež má veľké nároky na orgány činné v trestnom konaní pri znášaní dôkazného bremena. Filozofia tohto zákona je postavená na predpoklade, že každý vie dôveryhodne

preukázať pôvod prírastkov svojho majetku. Ak tomu tak nie je, tak štát má právo iniciovať konanie na civilnom súde a žiadať od žalovanej osoby, aby vyvrátila dôvodné pochybnosti o nepoctivom pôvode svojho majetku. Povinnosť oznámiť skutočnosť, že majetok osoby bol nadobudnutý z nelegálnych príjmov je týmto zákonom uložená orgánom verejnej moci. Zákon dáva možnosť oznámiť takéto skutočnosti aj fyzickým a právnickým osobám, pričom vylučuje anonymné oznámenia. Písomné oznámenia získané v súlade s týmto zákonom ďalej preveruje služba finančnej polície Policajného zboru, pričom preskúmava príjmy, hodnotu majetku a spôsob nadobudnutia majetku osoby, proti ktorej bolo podané písomné oznámenie. Ak po preverení zistí, že hodnota majetku osoby presahuje najmenej o 1000-násobok minimálnej mzdy preukázateľné príjmy dáva príslušnému prokurátorovi podnet na podanie návrhu na začatie konania o vyslovenie toho, že majetok bol nadobudnutý z nelegálnych príjmov. Následne prokurátor podá súdu návrh na začatie konania o vyslovenie nadobudnutia majetku z nelegálnych zdrojov. Ak prokurátor preukáže existenciu rozdielu vo výške 1000-násobku minimálnej mzdy medzi preukázateľnými príjmami osoby, ktoré mohla dosiahnuť, a jej skutočným majetkom, súd rozhodne, že majetok bol nadobudnutý z nelegálnych príjmov a prepadá v prospech štátu. Ústavný súd SR dňa 6. 10. 2005 pozastavil účinnosť tohto zákona.

Ďalšou možnosťou ako získať informácie o možnom majetku (príjmoch, výnosoch) pochádzajúceho z trestnej činnosti (de facto identifikovať ho) je **ohlasovanie povinnými osobami**. Ohlasovacia povinnosť je uložená povinným osobám zákonom NR SR č. 376/2000 Z.z o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a je orientovaná práve na tie subjekty, prostredníctvom ktorých je možné legalizovať príjmy z trestnej činnosti. Povinnými osobami sú podľa § 3 uvedeného zákona :

a) Exportno-importná banka Slovenskej republiky, banka

²¹ Definícia vypracovaná pracovnou skupinou EÚ – Design for Financial Investigation Steering Group.

- alebo pobočka zahraničnej banky,
- b) správcovská spoločnosť a depozitár, organizátor trhu cenných papierov, obchodník s cennými papiermi, burza cenných papierov, stredisko cenných papierov, komoditná burza, poisťovňa, pobočka zahraničnej poisťovne, zaistovňa a pobočka zahraničnej zaistovne,
 - c) poštový podnik, exekútor, audítor, daňový poradca,
 - d) právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá je oprávnená vykonávať dražby mimo exekúcií, finančný prenájom (finančný leasing) alebo iné finančné činnosti uvedené v osobitnom zákone,
 - e) prevádzkovateľ kasína, stávkovej kancelárie, realitnej kancelárie, zmenárne, záložne,
 - f) právnická osoba prevádzkujúca lotérie a iné podobné hry,
 - g) ten kto poskytuje právnu pomoc podľa osobitného predpisu, ak pripravuje alebo vykonáva pre klienta úkony súvisiace
 1. s nákupom a predajom nehnuteľností alebo obchodných podielov v obchodnej spoločnosti,
 2. so spravovaním peňažných prostriedkov, cenných papierov alebo iného majetku,
 3. s otváraním alebo spravovaním účtu v banke alebo pobočke zahraničnej banky alebo účtu cenných papierov,
 4. so založením, činnosťou alebo riadením obchodnej spoločnosti, nadácie, združenia alebo podobnej právnickej osoby alebo
 5. s konaním v mene klienta alebo pre klienta v akejkoľvek finančnej operácii alebo operácii s majetkom.
 - h) právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá vykonáva činnosť účtovníka, organizačného alebo ekonomického poradcu, služby verejných nosičov a poslov alebo

zastupiteľstvo,

- i) prevádzkovateľ aukčnej siene, právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá obchoduje s umeleckými dielami, zberateľskými predmetmi, starožitnosťami, drahými kovmi alebo kameňmi alebo uvádza na trh výrobky z drahých kovov alebo drahých kameňov alebo obchoduje s iným tovarom vysokej hodnoty, ak pripravuje alebo vykonáva hotovostnú operáciu v hodnote najmenej 15000 EUR,
- j) iná právnická alebo fyzická osoba, ak to ustanoví osobitný zákon

Rozsah povinných osôb v slovenskej legislatíve je plne v súlade s direktívou Európskeho parlamentu a rady č. 2005/60/ES o predchádzaní používania finančného systému na pranie špinavých peňazí. Slovenská republika spĺňa všetky štandardy stanovené Európskou úniou a medzinárodnými organizáciami (FATF pri OECD).

Ohlasovacia povinnosť ukladá povinnosť ohlásiť neobvyklú obchodnú operáciu až po vlastnej analýze najmä vo vzťahu k subjektu, ktorého sa neobvyklá obchodná operácia týka. Vzhľadom k tomu, že povinné osoby zahŕňajú široké spektrum najrôznejších činností a obchodných aktivít, je len veľmi ťažko taxatívne vymedziť všetky možné druhy, resp. spôsoby obchodov podozrivých z legalizácie príjmov z trestnej činnosti. V slovenskom zákonodarstve je v § 4 definovaná neobvyklá obchodná operácia ako právny úkon, alebo iný úkon, ktorý nasvedčuje tomu, že jeho vykonaním môže dôjsť k legalizácii príjmov z trestnej činnosti, alebo financovaniu terorizmu. Tu je vidieť, že informácie, ktoré sa majú nahlasovať sú pomenované skutočne veľmi všeobecne. Práve takéto všeobecné vymedzenie nie je na škodu veci, ba práve naopak, dáva veľké možnosti „samostatného posudzovania“ povinných osôb pri indikovaní možných prípadov legalizácie príjmov z trestnej činnosti. Nie je možné vypracovať určitý

konečný zoznam neobvyklých obchodných operácií, nakoľko legalizácia príjmov z trestnej činnosti je druhom trestnej činnosti, ktorá sa dynamicky vyvíja.

Neobvyklé obchodné operácie povinné osoby nahlasujú spravodajskej jednotke finančnej polície. Táto je organizačnou súčasťou Úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia PZ. Spravodajská jednotka finančnej polície analyzuje prijaté hlásenia o neobvyklých obchodných operáciách a vykonáva tzv. finančné spravodajstvo, čo predstavuje špecifickú činnosť za využitia preverovania neobvyklých obchodných operácií uskutočňovaných v legálnom finančnom systéme za účelom odhalenia majetku z trestnej činnosti, poprípade aj predikatívneho trestného činu. Finančné spravodajstvo je teda významným nástrojom odhaľovania príjmov (výnosov) z trestnej činnosti, ale aj páchanej kriminality, vrátane možnosti odhalenia financovania terorizmu. V prípade, že Spravodajská jednotka finančnej polície po vykonaní finančného spravodajstva príde k záveru, že subjekt, resp. osoba prostredníctvom obchodných aktivít legalizuje majetok pochádzajúci z trestnej činnosti, potom využije skutočnosti viacerými spôsobmi, a to buď:

- odstúpením orgánom činným v trestnom konaní v prípade, že finančným spravodajstvom na Spravodajskej jednotke finančnej polície sa jednoznačne potvrdí, že ide o trestný čin, alebo v prípade zistenia, že nahlásený subjekt je už vyšetrovaný podľa Trestného poriadku,
- postúpením operatívnym súčastiam Policajného zboru v prípade, že finančným spravodajstvom sa zistí, že subjekt je už v operatívnom rozpracovaní, resp. v prípade, že záverom tohto šetrenia je dôvodné podozrenie z trestnej činnosti (podozrivá obchodná operácia),
- uložením do databázy neobvyklých obchodných operácií na

Spravodajskej jednotke finančnej polície v prípade, že finančným spravodajstvom sa nepreukáže podozrenie zo spáchania trestného činu.

Postup Spravodajskej jednotky finančnej polície závisí hlavne od „stupňa podozrenia“ a množstva získaných relevantných skutočností potvrdzujúcich spáchanie trestného činu. Zákon č. 367/2000 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti dáva povinnej osobe aj možnosť pozdržať neobvyklú obchodnú operáciu :

- do prijatia hlásenia o neobvyklej obchodnej operácii službou finančnej polície,
- ak hrozí nebezpečie, že jej vykonaním môže byť zmarené alebo podstatne sťažené zaistenie príjmu z trestnej činnosti, alebo ak ju o to finančná polícia písomne požiada, do prijatia oznámenia od finančnej polície, aby neobvyklú obchodnú operáciu vykonala; najviac však 48 hodín. Do tejto doby sa nepočíta sobota a deň pracovného pokoja. O zdržaní neobvyklej obchodnej operácie povinná osoba ihneď informuje finančnú políciu.
- od prijatia písomného oznámenia finančnej polície, že vec odovzdala orgánom činným v trestnom konaní, najviac však 24 hodín. Do tejto doby sa nepočíta sobota a deň pracovného pokoja.

ZÁVER

Je možné konštatovať, že v reálnej praxi sú doposiaľ pomerne málo využívané všetky zákonné možnosti zaistovania, odnímania resp. konfiškácie majetku získaného trestnou činnosťou. Je veľmi dôležité už v samotných začiatkoch odhaľovania poprípade objasňovania trestnej činnosti využívať možnosti, ktoré dávajú jednotlivé zákony spomenuté v príspevku. Časové hľadisko v týchto prípadoch zohráva veľmi

významnú úlohu a každé zaváhanie policajných orgánov ako i ďalších orgánov činných v trestnom konaní využívajú páchatelia trestnej činnosti k tomu, aby majetok získaný trestnou činnosťou pred nimi utajili. Formy utajovania takéhoto majetku neustále zdokonaľujú a legalizujú ho rôznymi spôsobmi. Pri identifikácii majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti zohrávajú významnú úlohu nielen policajné orgány a orgány činné v trestnom konaní, ale aj občania, firmy, orgány verejnej moci a pod.

Použitá literatúra :

1. Smernica Európskeho parlamentu a rady 2005/60/ES o predchádzaní využívania finančného systému na pranie špinavých peňazí a financovania terorizmu
2. Smernica 91/308/EHS o predchádzaní využívania finančného systému k praniu špinavých peňazí a jej novela 2001/171/ES
3. Zákon NR SR č. 300/2005 trestný zákon
4. Lisoň, M. - Stieranka, J.: Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike. Akadémia PZ, Bratislava 2004, ISBN: 80-8054-315-1
5. Strieranka, J.: Pranie špinavých peňazí. Epos, Bratislava 2001, ISBN: 80-8057-410-3
6. Nesnídal, J.: Právo proti špinavým peniazom. In.: Ekonóm, roč. 1994, č.7, s. 56-57. Smernica Európskeho parlamentu a rady 2005/60/ES o predchádzaní využívania finančného systému na pranie špinavých peňazí a financovania terorizmu prijatá 26. októbra 2005
7. Zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosu z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonu
8. Zákon č. 249/1994 Z.z. o boji proti legalizácii príjmov

z najzávažnejších najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a o zmenách a doplnení niektorých ďalších zákonov

9. Zákon č. 367/2000 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov
10. Nesnídál, J.: Neodvratnosť trestného postihu a operatívne pátrací činnosť, Praha: Kriminalistický ústav VB. 80 s.
11. Šimovček, I. a kol.: Kriminalistika, Akadémia PZ, Bratislava 1997, pod pojmom podnet kriminalistika rozumie komplex informácií, vyvolávajúcich odôvodnené podozrenie zo vzniku kriminalisticky relevantnej udalosti, ktoré je príjemca podnetu povinný prijať, analyzovať a kvalifikovaným spôsobom sa s ním vysporiadať.
12. Lisoň, M.: Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike. Bratislava: Akadémia PZ, 2001, 109 s. ISBN 80-8054-170-1
13. Zákon č. 301/2005 Z.z. trestný poriadok
14. Zákon NR SR č. 171/1993 Z.z. o policajnom zbore v znení neskorších predpisov, § 38 ods. 1
15. Lisoň, M. Operatívna a spravodajská činnosť v systéme poznávania kriminality. In Kriminalistika, 2006, ročník XXXIX, č. 2, s. 112-121
16. Porada, V.: Teorie kriminalistických stop a identifikace, Praha: Academia, 1987, s. 17-24
17. Musil, J.: Finanční šetření - nástroj odhalování praní peněz. In Kriminalistika č.4/1999, str. 282-294

Anotácia: Príspevok poukazuje na rôzne prístupy definovania majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti resp. výnosov z trestnej činnosti. Komparuje vymedzenie a charakteristiky príjmov (výnosov) - „špinavých peňazí“ v legislatívnych úpravách niektorých krajín ako USA, Českej republiky

a Slovenskej republiky. Príspevok sa v druhej časti zaoberá zákonnými možnosťami identifikovania majetku pochádzajúceho z trestnej činnosti ako nevyhnutného predpokladu jeho zaistenia a konfiškácie, pričom poukazuje na nové stratégie v tejto oblasti. Charakterizuje finančné spravodajstvo ako účinný nástroj odhaľovania a následného preverovania možných výnosov z trestnej činnosti.